

Umsögn um aðgerðaáætlun í Loftslagsmálum 2018–2030

Síðan loftslagsáætlun íslenskra stjórnvalda var kynnt í september 2018, hafa tvær mikilvægar skýrslur komið út sem sýna fram á að mannkynið er komið á heljarþröm vegna loftslagsbreytinga, önnur frá Loftslagsnefnd Sameinuðu þjóðanna frá 5. október (hlekkur: <http://www.ipcc.ch/report/sr15/>) og hin er skýrsla um frá WWF 29. október um vistkerfaeyðileggingu (hlekkur: <https://www.worldwildlife.org/publications/living-planet-report-2018>). Í báðum skýrslunum kemur fram að algjöran viðsnúning í stefnu hvað varðar útblástur og vistkerfavernd/uppbýggingu þarf að sjá fyrir 2020 og minnka þarf útblástur um 50% á alþjóðavísu fyrir 2030.

Um leið og við fögnum aðgerðaráætlun íslenskra stjórnvalda í loftslagsmálum 2018–2030 teljum við mikilvægt að taka tillit til nýrra gangna og að henni verði framfylgt markvisst með tímasettum árangursviðmiðum og tölulegum gögnum til að meta árangurinn. Til viðbótar því að aðgerðaáætlun verði endurskoðuð m.t.t. ofangreindra skýrslna, nefnum við einnig hér neðar nokkur atriði sem við gerum athugasemdir við varðandi aðgerðaáætlunina út frá stefnumálum Pírata og að teknu tilliti til Grunnstefnu Pírata.

ALMENNT UM AÐGERÐAÁÆTLUNINA

Í aðgerðaráætlunina vantar sárlega tölusett markmið fyrir hverja aðgerð með upplýsingum um stöðu, umfang og þróun. Til dæmis er lófa lagið að notast við töluleg markmið sem framkvæmdastjóri Orkuseturs reiknaði út fyrir skýrslu til umhverfisráðherra í október 2017 (hlekkur: www.stjornarradid.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=3448676e-b58f-11e7-9420-005056bc530c).

Þegar tölurnar hafa verið settar sem markmið er lófa lagið að reikna út árangur af ýmsum liðum aðgerðaráætlunarinnar ár frá ári.

Hagstofan hefur nýverið gefið út tölfræði um losun í andrúmsloft í samræmi við evróputilskipun um hagræna umhverfisreikninga, þar sem losun er sundurliðuð eftir atvinnugreinum. Slík tölfræði er forsenda þess að meta árangur aðgerðaráætlunarinnar ár frá ári.

(hlekkur:

px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/Umhverfi/Umhverfi_lofitequndir/?rxid=e408bed6-24f9-4e60-b7bc-42fff2b9116d).

Þá leggjum við að skoðaðar verði þær tölur sem Smári McCarthy þingmaður bar upp í þingræðu 25. október 2018 (hlekkur: <https://goo.gl/URd295>).

Í aðgerðaáætluninni er skipulagi almenningssamgangna ekki gert nægilega hátt undir höfði, enda er faglegt skipulag nauðsynlegt, þar sem skipulag almenningssamgangna, visthæfari lífshátta og þétting byggðar eru forsendur að samdrætti í losun gróðurhúsalofttegunda í þéttbýli, til viðbótar við aðrar aðgerðir

eins og orkuskipti og innviði tengd þeim. Í því samhengi má nefna að skipulag borgarlínu á höfuðborgarsvæðinu byggir á faglegri og markvissri stefnumótun sem læra má af og er góð fyrirmynd fyrir önnur þéttbýli og á vel heima í opinberri aðgerðaráætlun í loftslagsmálum ásamt samgönguáætlun. Loftslagsráði er bent á að fá nánari kynningu á borgarlínunni, hugmyndafræði og vinnuferli hennar.

ORKUSKIPTI Í VEGASAMGÖNGUM

Þarf að huga nánar að útfærslum kolefnisgjalds til að það verði sem mest hvetjandi fyrir þá aðila sem losa gróðurhúsalofttegundir. Þar má til dæmis sjá fyrir sér vísitölutengt kolefnisgjald sem verður mikill hvati fyrir starfsemi að losa minna og gjaldið lækkar þegar árangri er náð. En kolefnisgjald er “end of pipe” lausn. Ganga má enn lengra og hafa gjaldtöku við vinnslu auðlinda.

Leita þarf til almennings og hafa samráð til að finna og útfæra bestu lausnir í almenningssamgöngum, sem geta verið mismunandi eftir sveitarfélögum. Á meðan borgarlína (sem þarf að vera rafknúin) og bíllaus lífsstíll geta verið raunhæft val um samgöngumáta og draga úr útblæstri gróðurhúsalofttegunda á höfuðborgarsvæðinu, er ekki ólíklegt að fólk sem býr utan þess sjái aðrar leiðir betri til að ná þar markmiðum. Við leggjum til að hvatakerfi verði sett á til þess að almenningur kjósi að samnýta bíla. Einnig er nauðsynlegt að hafa hvatakerfi þannig að fólk kjósi rafbíla eða aðra umhverfisvæna bíla þegar farartæki eru endurnýjuð. Víðast hvar á landinu má auka vægi göngu- og hjólreiða, en þá þarf einnig að tryggja rekstur þessara samgönguleiða þannig að þær séu ekki ófærar hluta árs vegna snjóþunga eða áhættu vegna bílaumferðar. Einnig má rækta skjólbelti meðfram hjóla- og göngubrautum til að binda kolefni og tryggja skjól fyrir veðri og vindum.

Ljóst er að rafvæðing mun ekki nægja ein og sér, næstu áratugina. Eins er ljóst að stór hluti tækjaflota landsins gengur áfram fyrir jarðolíu. Því er mikilvægt að skoða staðgengilsefni. Lífoliur munu ekki duga til. Vetnisvæðing lítur út fyrir að vera vænlegur kostur, hvort sem er beint (í nýjum tækjum) eða með afleiddum gerviolíum, enda væri hægt að framleiða þær hér úr koldíoxíði og rafmagni þegar um umframorku er að ræða t.d. á nóttunni. sumum ökumönnum líkar þessi kostur etv. betur en að eignast rafbíla.

ORKUSKIPTI Í ÖÐRUM GEIRUM EN VEGASAMGÖNGUM

Við hvetjum til þess að innleiðingu 6. viðauka MARPOL samningsins um varnir gegn mengun sjávar frá skipum verði flýtt og notkun svartolíu verði alfarið bönnuð innan 200 sjómílna landhelgi Íslands. Þá ættu skip sem ekki geta sýnt fram á að þau uppfylli samninginn og kröfur íslendinga að vera kyrrsett, látin greiða útreiknað kolefnisgjald eða vísað úr íslenskri landhelgi. Við þurfum að sýna að okkur sér alvara.

Rafvæða þarf allar hafnir landsins svo að skip við bryggju mengi ekki á meðan þau dvelja við landið.

ÁTAK Í KOLEFNISBINDINGU OG BÆTTRI LANDNOTKUN

Við fögnum því að í aðgerðaáætluninni sé gert ráð fyrir aðgerðum í að minnka útstreymi frá íslensku votlendi, enda er það stór liður í raunlosun frá landinu. Um leið minnum við á nauðsyn þess að aðgerðirnar séu markvissar þannig að gögn og upplýsingum um hvern áfanga séu aðgengileg á hverjum tíma.

Þá þarf að setja tímasett og töluleg markmið um hlutverk landgræðslu, skógræktar og lífrænnar/vistvænnar ræktunar til að binda kolefni í gróðri og jarðvegi.

AÐRAR AÐGERÐIR

Fræðsla og nýsköpun

Auka þarf verulega styrki til fræðslu og nýsköpunar. Fræðslan þarf að ná til allra aldurshópa og eitthvað fjármagn þarf að nýta til að efla sérfræðipækkingu í vistvænum samgöngum og skipulagningu þeirra.

Grænt bókhald

Varðandi grænt bókhald og kolefnisbókhald tengt því er mælt með því að bókhaldið verði gert rafrænt með stöðluðum einingum þannig að hægt verði að fletta upp tölum úr bókhaldinu og bera saman á margvíslegan máta. Eins og bókhaldið er birt núna, á PDF skjölum á vef Umhverfisstofnunar, er það til lítils gagns og notendur þurfa að leggja í mikla vinnu til að finna þar tölur. Tölurnar í PDF skjölunum birtast einnig í ýmsum ólíkum einingum ár frá ári og eru með mismunandi forskeytum frá fyrirtækjum sem þó starfa í sama geiranum. Þarna er þörf á heilmikilli stöðlun og bættum aðgengileika.

Græna bókhaldið var innleitt að danski fyrirmynd árið 2002 og hefur haldist nær óbreytt síðan, á meðan danir hafa lagfært, uppfært og yfirfarið reglugerðina sína nokkru sinnum.

Endurnýting matvælaúrgangs

Samhliða því að nýta metan frá urðunarstöðum þarf að gera átak í að minnka og endurnýta matvælaúrgang, svo sem sláturúrgangs og fiskúrgangs sem árlega eru rúm 20 þúsund tonn og hefur að mestu verið urðað í trássi við lög frá 1. janúar 2009. Þess vegna er ánægjulegt að sjá áform um að koma á "urðunarsköttum" tengdum þessu.

Draga úr ójöfnuði (sjá tilvísun neðst í skjalinu)

Rannsóknir sýna að neysla er mikil þegar ójöfnuður er mikill. Auk þess eru lönd þar sem ójöfnuður er mikill með hærri samfélags- og heilsufarsvandamál, auk þess sem umhverfismál liggja á hakanum. Launamunur virðist að meðaltali ekki

vera mikill á Íslandi, þrátt fyrir að mörgum finnist svo vera. Hins vegar er munur á eignarhaldi þeirra ríkustu fátækustu mjög mikill. Því þarf að draga úr ójöfuði á Íslandi hvað eignarhald varðar.

Framfaravísar (sjá tilvísun neðst í skjalinu)

Áhersla á að mæla framfarir með hagvexti (GDP vöxtur) eykur neyslu og um leið auðlindaþverrun, umhverfismengun og vistkerfaeyðileggingu. Því þarf að taka upp nýja framfaravísa til að mæla það sem skiptir máli. Við leggjum til að raunverulegur framfarastuðull GPI (genuine progress indicator) verði tekinn upp í stað eingöngu GDP. GPI byggir á GDP en dregur frá það sem er skaðlegt fyrir umhverfi og samfélagið (t.d. umhverfismengun) en leggur við það sem er gott fyrir samfélagið (t.d. sjálfborðavinna).

Mannlegi þátturinn (sjá tilvísun neðst í skjalinu)

Muna þarf að mannleg hegðun leiðir loftslagsbreytingar og vistkerfaeyðileggingu. Því þarf að leggja áherslu á menntun kvenna, mannréttindi og erlendis þarf víða bættan aðgang að getnaðarvörnum (til að minnka fólksfjölgun). Hér þarf einnig að leggja tímanlega áherslu á að endurmenntun þeirra starfshópa er missa vinnuna þegar jarðefnaeldsneyti verður ekki lengur unnið og brennt.

Umsögn þessi er gerð af píróttunum: Kristínu Völu Ragnarsdóttir sem er jarðefnafræðingur og Alberti Svan Sigurðssyni sem er umhverfislandfræðingur.

Úr loftslagsneyðaráætlun Club of Rome haustið 2018 (hlekkur:

<https://www.clubofrome.org/2018/10/18/transformation-is-feasible-a-new-report-to-the-club-of-rome>)

Nota má allar eða enga af hugmyndum úr þeirri skýrslu:

1. Umbreyta orkukerfinu

- a. Hætta allri fjárfestingu í jarðefnaeldsneyti fyrir 2020
- b. Þrefalda fjárfestingu í endurnýjanlegri orku og stórauka orkunýtni

2. Taka upp nýja framfarahagvísa

- a. Taka upp nýja vísa fram yfir GDP vöxt (verga landsframleiðslu) – t.d. raunverulegan framfarastuðul (GPI – genuine progress indicator)
- b. Hætta að niðurgreiða jarðefnaelsdeyti og skattleggja það

3. Styðja við tækniþróun

- a. Hætta að nýta hættulega kælivökva
- b. Styðja við tækniþróun sem styður heimsmarkmiðin
- c. Auka endurvinnslu og setja áherslu á hringrásir

4. Breyta landnotkun

- a. Vernda skóga, stórauka skógrækt, styðja við vistvænan landbúnað sem bindur kolefni, stórauka landgræðslu

5. Muna eftir mannlega þættinum

- a. Styðja við mannréttindamenntun, stórauka aðgang að getnaðarvörnum
- b. Endurmennta þá sem missa vinnuna, minnka útblástur þróaðra landa um > 50% fyrir 2030

Skýrsla til Club of Rome var leidd af Jörgen Randers – nota má allt af þessu – í raun er það eina sem er ólíkt þarna frá aðgerðaráætluninni er að minnka ójöfnuð.